

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לפרשת וישלח תשס"ז להאמין בעולם הבא באמונה חושית

התורה: אל תטעה לחשוב, שאם תטעם מדבר שְׁפָרוּ של עשו הכניס בו את טומאתו, תזכה להנאה כלשהי. לא תקבל שום הנאה מיצר הרע, רק טעם עץ בעלמא! אנשים נמשכים אחרי היצר הרע, אבל האמת היא שהוא הבל הבלים. "אין בגידים בנותן טעם". רק מהקב"ה אפשר לקבל הנאות, לא מְפָרוּ של עשו. לכן אסרה התורה את גיד הנשה למרות שאין בו טעם, כדי לרמז על הדבר הזה, שְׁמָמָה שקשור עם שְׁפָרוּ של עשו, מטומאה, מיצר הרע - לא יכולה לצמוח שום תועלת שבעולם! "אין בגידים בנותן טעם".

משמירת שבת - לא מפסידים

דוגמא לענין זה - שמירת השבת. אדם עלול לחשוב, שבגלל שהוא שומר שבת, הוא מפסיד יום עבודה אחד בכל שבוע, והדבר גורם לו הפסד כלכלי. לעומת זאת, אם יעבוד בשבת - ירויח יותר. צריך לדעת שזוהי טעות! שום תועלת כלכלית לא תצמח לאדם מחילול שבת. השבת היא מקור הברכה, כפי שאומרים בפיוט "לכה דודי", [נומקורו בזוהר (ח"ב סג, ב) - "כל שיתא יומין מתברכאן מיומא שביעא"]¹, וא"כ אדרבא, משמירת שבת מתברכים, ולא מפסידים. יוסף מוקיר שבת כיבד מאד את השבת, והתברך (שבת קט, א), וכן אותו קצב שכל בהמה טובה שהיתה לו היה אומר עליה: "זו תהא לשבת", נהיה בזכות זה עשיר גדול (שם). ה"חפץ חיים" אמר משל על אותם חנוונים שפוחחים את חנותם בשבת בטענה שבלי זה אין להם מספיק פרנסה: משל לאדם שהיה מתפרנס ממכירת יין מתוך חבית יין שהיתה לו. רצה להגדיל את רווחיו. מה עשה? התקין בחבית ברז נוסף, כדי שיצא יותר יין! ... כמובן, יותר פרנסה לא צמחה לו מזה... כך גם מי שעובד בשבת. הרי מראש השנה נקבע כמה פרנסה תהיה לך השנה. ממילא, אם תעבוד שבעה ימים בשבוע, לא תגרום להגדלת פרנסתך, אלא רק לכך שאותה פרנסה שנגזרה עליך תגיע אליך דרך שבעה ברזים במקום ששה...

גם חגי הנביא פונה אל ישראל ואומר: "שימו לבבכם על דרכיכם, [שאתם רואים שאין ברכה במעשה ידיכם (רש"י)]: זרעתם הרבה - וְהָבָא מעט, אָכֹל - ואין לְשִׁבְעָה, שְׁתוּ - ואין לְשִׁבְעָה... וְהִמְשַׁכְּרוּ - מְשַׁכְּרוּ אֶל צְרוּר נְקוּב... יַעַן מָה? - מדוע המצב הזה, שאין ברכה במעשה ידיכם? - "יען ביתי אשר הוא חָרָב, ואתם נְצִים איש לביתו!" (חגי א, ה-ט). כל אחד דואג רק לביתו הפרטי, ואין מי שדואג לבנין בית המקדש (השני). אם הייתם דואגים לבנין המקדש ולא מתרשלים מלבנותו, היתה באה ברכה

הרמז הפנימי באיסור אכילת גיד הנשה

הגמרא במסכת חולין (קט, ב) אומרת, שכנגד כל מיני הנאות שאסרה עלינו התורה, התירה לנו התורה הנאות אחרות, שטעמן הוא כעין ההנאה האסורה. למשל: כנגד איסור אכילת דם - התירה לנו התורה לאכול קֶבֶד, שטעמו דומה לדם. כנגד איסור אכילת חֵלֶב בהמה - התירה לנו התורה לאכול חֵלֶב חיה. כנגד איסור אכילת "דבר אחר" - התירה לנו התורה לאכול דג שְׁבוּטָא, שטעם מוחו דומה לטעמו של "דבר אחר". וכך ממשיכה הגמ' ומונה עוד כמה איסורים, ודברים המותרים הדומים להם שהתירה התורה כנגדם.

מה רצו חז"ל לומר לנו בזה? - נראה שרצו לומר לנו, שאמנם הקב"ה הגביל אותנו, מה מותר לאכול ומה אסור לאכול, מה מותר לעשות ומה אסור לעשות, אבל הקב"ה לא שלל מאיתנו שום הנאה מהנאות עולם הזה. את כל מיני ההנאות אפשר לקבל גם בדרך כשרה.

והנה, גיד הנשה לא נזכר שם בגמרא. גיד הנשה - כתוב בפרשה שלנו שאסור לאכול (בראשית לב, ג), ואולם הגמרא לא מזכירה שיש לו איזושהו תחליף של היתר. כמובן, אין זו קושיה גדולה, שכן הגמרא לא מנתה שם את כל האיסורים שבתורה. אבל יתכן שיש גם הסבר נוסף, מדוע לא הציעה הגמרא תחליף של היתר גם לגיד הנשה: חושבני, שזוהי מפני שבגיד הנשה אין טעם! אמנם התנאים נחלקו בזה, אם יש בגידים בנותן טעם או אין בגידים בנותן טעם (חולין צט, ב), [כלומר: האם גיד הנשה שהתבשל עם מאכל כשר, נותן טעם במאכל הכשר ואסור אותו, או לא], אבל להלכה נפסק שאין בגידים בנותן טעם (שם). [גם מי שסובר שיש בגידים בנותן טעם, מסתבר שלא התכוון לחלוק במציאות ולומר שיש לגידים טעם טוב במיוחד, אלא גם לדעתו אין לגידים אלא טעם קלוש ביותר, שכמעט ואינו מורגש]. ממילא אין צורך לחפש לגיד הנשה תחליף של היתר, שכן הקב"ה לא מנע ממנו שום הנאה בכך שאסר עלינו את גיד הנשה. גיד הנשה "עץ הוא, והתורה חייבה עליו" (שם צב, ב), ומי שמתעקש ורוצה דוקא לטעום טעם של גיד הנשה - ילך ויאכל עץ! ...

אלא שיש לשאול: אם אין בגידים בנותן טעם, למה אסרה התורה לאכול את גיד הנשה? הרי ממילא רק "עץ הוא"! אולי אפשר לומר כך: הרי גיד הנשה נאסר באכילה, "כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה" (בראשית לב, ג). מי נגע? - שְׁפָרוּ של עשו נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה (ע' רש"י שם, כה), והכניס בו את טומאתו. אומרת אפוא

לְעוֹלָם. כשִׁמְקָרִיבִים קָרְבָן, כֹּל אוֹתוֹ הַמִּין מִתְבַּרֵךְ בְּכֹל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזו"ל: "אִמְרוּ הַקֶּבֶ"ה: הִבִּיאוּ לְפָנַי עוֹמֵר בַּפֶּסֶח, כְּדֵי שֶׁתִּתְבַּרֵךְ לָכֶם תְּבוֹאָה שֶׁבִשְׂדוֹת... הִבִּיאוּ לְפָנַי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בַּעֲצָרָת, כְּדֵי שִׁיתְבַּרְכוּ לָכֶם פִּירוֹת הָאֵילָן... נִסְכּוֹ לְפָנַי מִיָּם בַּחֲגוֹ, כְּדֵי שִׁיתְבַּרְכוּ לָכֶם גִּשְׁמֵי שָׁנָה" (ר"ה טו, א). אִמְנַם גַּם כְּשֶׁהִפְרָסִים הַפְּסִיקוּ אֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמִּקְדָּשׁ, הָיָה נִיתֵן לְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת, אֲבָל בְּכֹל זֹאת, זֶה אֵינָה עֲבוֹדַת ה' מְכוּבֶדֶת. לִכֵּן אֵין לָכֶם בְּרָכָה. לַעֲוֹמַת זֹאת, אִם תִּתְחִילוּ לַעֲסוֹק בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יִבְרַךְ ה' אֶת מַעֲשֵׂה יָדֵיכֶם (חגי ב, יח-יט). גַּם כֹּאֵן, אִפּוֹא, הַעֲנִינִים הַוּלְכִים נִגַּד הַהֲגִיוֹן הַכֹּלְכָלִי: הַ"חֲסֻכּוֹן" הַנִּגְרָם מֵאֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַמִּקְדָּשׁ, אֵינוֹ חֲסֻכּוֹן אֱמִיתִי. הַהֲתַרְשָׁלוֹת בְּבִנְיַת הַמִּקְדָּשׁ מִבִּיָּאָה רַק הַפֶּסֶד, וְלֹא רוּחַ.

גַּם אַחֲרֵי שֶׁכָּבַר בְּנוֹ אֶת הַמִּקְדָּשׁ, בֹּא מֵלֹאכִי וּמוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל עַל זֶה שֶׁמְקָרִיבִים קָרְבָּנוֹת בְּצוּרָה בְּלִתי מִהוֹדֶרֶת: "וְכִי תִגְשׁוּן עֲגֹר לְזִבְחֵי אֵין רַע? ! וְכִי תִגְשׁוּ פֶסֶח וְחֵלֶה אֵין רַע? ! הַקְרִיבֵהוּ נֹא לְפִתְחֵךְ! הִיִּרְצֶךָ אוֹ הִישָׂא פְּנֶיךָ? !" (מֵלֹאכִי א, ח). לְפִתְחָה הַפְּרָסִי לֹא הֵיית מַעַז לְהִבִּיא קָרְבָן כִּזֶּה! בַּמִּקְרָה הַטּוֹב הָיָה זֹרוֹק אוֹתָךְ מִהַבֵּית, וּבַמִּקְרָה הָרַע הָיָה נוֹשֵׂא אֶת רֹאשְׁךָ מֵעֵלֶיךָ וְתוֹלֵה אוֹתָךְ עַל עַץ! מִדּוֹעַ א"כ לְקַב"ה אֵינְכֶם נִמְנָעִים מִלְּהִבִּיא קָרְבָּנוֹת כֹּאֲלוֹ? מִה שֶׁקִּיֵּן טַעֲמָה, שֶׁהַקְרִיב מִהֲגֵרוּעַ, שֶׁלֹּא מִן הַמּוֹבַחֵר (ע"י רש"י בְּרַאשֵׁית ד, ג) - הָרִי גַם אִתְּם עוֹשִׂים אֶת אוֹתוֹ הַדְּבַר. "מִגִּישִׁים עַל מִזְבְּחֵי לֶחֶם מְגֻאָל. וְאִמְרַתֶּם: בְּמֵה גֹאֲלֹנֶךָ? ! פְּאֶמְרָךְם שְׁלִחֵן ה' נְבוֹזָה הוּא" (מֵלֹאכִי א, ז). גַּם כֹּאֵן הַעֲנִינִים הַוּלְכִים נִגַּד הַהֲגִיוֹן הַכֹּלְכָלִי: הַנְּסִיוֹן "לְחֻסּוֹךְ" בַּהוֹצָאָה הַכֹּסֶפֶת עֲבוֹר הַבַּאת קָרְבָּנוֹת מוֹבַחֵרִים, מִבִּיָּא רַק לְהַפְּסֵד וְלֹא לְרוּחַ. הַנְּבִיא מִזְהִיר בְּשֵׁם ה': "אִם לֹא תִשְׁמַעוּ וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּ עַל לֵב לִתֵּת כְּבוֹד לְשִׁמִּי, לְבַל לְחַלְלוֹ בְּקָרְבָן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי (מִצְדוֹת), "וְשִׁלַּחְתִּי בְכֶם אֶת הַמְּאָרְבָּה וְאֶרְוִתִּי אֶת בְּרֻכּוֹתֵיכֶם" (מֵלֹאכִי ב, ב) - אִקְלָל אֶת מֵה שֶׁצְּרִיךְ לְבָרֵךְ לָכֶם, הֲלֹא הֵם הַדְּגָן הַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר (רש"י שם).

הַמַּעֲשִׂים שֶׁמְדַבֵּר עֲלֵיהֶם מֵלֹאכִי - שֶׁבִיזוּ אֶת הַעֲבוּדָה וְהַקְרִיבֵי קָרְבָּנוֹת בְּלִתי מִהוֹדֶרִים - הֵם אוֹלֵי הַיּוֹרֵם לְמֵה שֶׁקָּרָה אַח"כ, בְּתַחֲלִילַת בֵּית שְׁנֵי, שֶׁנִּהְיוּ מִתִּיווֹנִים בְּעַם יִשְׂרָאֵל. אִם מִגִּישִׁים לְה' קָרְבָן פֶּסֶח וְחוֹלָה, הַדְּבַר גּוֹרֵם לְהַפְּשֵׁן אַחֵר תְּרַבּוֹת יוֹן, שְׁשִׁמָּה דָּגֵשׁ עַל הַיּוֹפִי הַחִיצוֹנִי. כִּי טַבְעוֹ שֶׁל אָדָם לְהַמְשֵׁךְ אַחֵר הַיּוֹפִי, וְאִם אֵין יוֹפִי בַעֲבוּדַת הַמִּקְדָּשׁ, יֵשׁ מִי שֶׁנִּמְשָׁךְ בַּעֲקֻבוֹת כֵּךְ אֵל תְּרַבּוֹת יוֹן, שֶׁשֶׁם הַיּוֹפִי הַחִיצוֹנִי הוּא עֲנִיין גְּדוֹל. יְכוֹל לְהִיּוֹת שׁוֹה הָיָה אַחַד הַגּוֹרָמִים לְהַתִּיווֹנוֹת בְּתַחֲלִילַת בֵּית שְׁנֵי, וְזֶה מֵה גַּרְם לְכֹל הַגְּזִירוֹת שֶׁל אֲנִטְיוֹכּוֹס.

צְרִיכִים אֲמוֹנָה חוֹשִׁית בְּשֶׁכֶר וְעוֹנֵשׁ

לֹא רַק הַשְּׁבֵת הִיא מְקוֹר לְבְּרָכָה, וְלֹא רַק עֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, כְּפִי שֶׁדְּבַרְנוּ, אֲלֵא כֹל עֲבוֹדַת ה' וְשִׁמְרַת הַתּוֹרָה, גַּם הֵם מִבִּיָּאִים בְּרָכָה. "רְאֵה אֲנִי נִתֵּן לְפָנֶיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה וְקִלְלָה. אֶת הַבְּרָכָה - אֲשֶׁר תִּשְׁמַעוּ אֶל מִצְוֹת ה' אֲלֵיכֶם... וְהַקִּלְלָה - אִם לֹא תִשְׁמַעוּ..." ח"ו (דְּבָרִים יא, כו-)

למה לא נזכר העולם הבא בתורה?

הראשונים עמדו על השאלה, מדוע ענין עוה"ב, שהוא אחד מעיקרי אמונתנו, לא נזכר במפורש בתורה. אמנם באופן מרומז נזכר בתורה ענין עולם הבא, כמו שדרשו חז"ל: "למען ייטב לך" (דברים כב, ז) - לעולם שכולו טוב, "והארכת ימים" (שם) - לעולם שכולו ארוך (קדושין לט, ב), אבל באופן מפורש - לא נזכר ענין עוה"ב בתורה. למה זה? הרבה תשובות נאמרו לשאלה זו (עי' בעל העיקרים מאמר ד' פל"ט, ובתפארת ישראל למהר"ל פנ"ז ופנ"ח, וביכלי יקר ויקרא כו, יב שסכם את כל השיטות), והרי שתיים מהן: (א) ענין עוה"ב הוא ענין עמוק מאד שאי אפשר לשכל האנושי להשיגו, ועל כן דברה התורה רק על הגמול הגשמי, שהוא דבר המושג בשכל האנושי, ולא כתבה מאומה בענין עוה"ב (אכן עזרא דברים לב, לט), (ב) אם היתה מבארת לנו התורה את ענין עוה"ב, היינו כל כך חפצים בו, עד שלא היה שייך שנקיים את המצוות לשמה, וכל עשייתנו את המצוות היתה רק שלא לשמה, כדי שנוכח בהן לחיי העוה"ב, וממילא היינו מפסידים את העולם הבא, שכן עוה"ב מקבלים רק עבור מצוות שנעשות לשמה.

והנה, שתי תשובות אלה סותרות לכאורה זו את זו, שכן אם אין לנו אפשרות להשיג מהו עוה"ב, למה שנשתוקק אליו כל כך? אבל האמת היא שתשובות אלו אינן סותרות, אלא משלימות זו את זו: אם התורה היתה מבארת לנו מהו עולם הבא, לפי מצב נפשתינו כעת, אכן לא היינו משיגים את הדברים. אבל אם התורה היתה נותנת לנו גם יכולת השגה להבין מהו עולם הבא, היינו כל כך חומדים את העולם הבא, עד שלא היה שייך שנעשה את המצוות לשמן. כל עשייתנו היתה רק בשביל לזכות לעולם הבא.

אבל צריך לחזק את האמונה בעוה"ב, גם אם איננו יכולים לראות עוה"ב, ולא יכולים לחוש עוה"ב. האבות הקדושים טעמו בעולם הזה מעין עולם הבא (ב"ב טז, ב - יז, א), ואנחנו לא זוכים לכך, אבל צריך בכל זאת לחזק את האמונה בעוה"ב. מה יש לנו בעוה"ז שהוא מעין עולם הבא? - השבת. כדי שתהיה לנו איזושהי תפיסה בעוה"ב, ניתנה לנו השבת, שהיא מעין עוה"ב. זהו אולי יסוד המחלוקת הידועה של הביתוסים עם חכמי התורה בענין ספירת העומר. הביתוסים הרי פירשו, שמה שאמרה התורה: "וספרתם לכם ממחרת השבת" (ויקרא כג, טו), הכוונה היא למחרת שבת בראשית (שבתוך הפסח), ולא קבלו את דברי חז"ל, שהכוונה היא למחרת יום טוב ראשון של פסח. למה לא הסכימו הביתוסים לקבל את דברי חז"ל? מה היה אכפת להם כל כך לספור ספירת העומר מיום זה או מיום אחר? חשבתי לבאר כך: השבת הרי רומזת לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת (משנה סוף מס' תמיד), שאין אחריו שום דבר נוסף. ואם כן, כשהתורה מדברת על "מחרת" השבת, לא מסתבר שכוונתה לשבת בראשית, הרומזת לעולם הבא, שאין לו "מחרת". אם היתה התורה רוצה לדבר על יום ראשון בשבוע, היתה מכנה אותו "יום ראשון בשבת", ולא "מחרת השבת". לכן

אמר יוסי בן יועזר: בשעה קלה קדמני זה לגן עדן! (ב"ר סה, כב) ברגע שלקח ללב, מיד נהפך לאיש אחר.

ברגע שמבינים שהצדיק רע לו לפעמים בעוה"ז, אבל הרבה יותר מזה רע לרשע בעוה"ב - אז כבר ברור לאדם מה צריך לעשות. כל מה שצריך הוא אפוא לחזק את האמונה בשכר ועונש. זהו הרי אחד משלשה עשר עיקרי אמונתנו, להאמין בשכר ועונש ובעוה"ב. עיקר זה מודחק משום בחינוך של היום. ישנה כמין רתיעה נפשית מקיום מצוות, שהמניע שלו הוא פחד מעונש. חושבים שרק ליהודים "גלותיים" ופרימיטיביים" מתאים לקיים מצוות מתוך שכר ועונש, לא לנו. אצלנו זהו בבחינת "זקן ואינה לפי כבודו" לקיים מצוות רק בגלל שכר ועונש. "צריכים לקיים את המצוות מתוך אהבת ה' ויראת ה', לא מתוך פחד". האמת היא שזה נכון, אבל לא תמיד אנו במדרגה הגבוהה הזאת, לעבוד את ה' רק מתוך אהבת ה' ויראת ה'. הלואי ונעבוד אותו לפחות מתוך שכר ועונש... אם היינו מבינים כמה גדול השכר עבור כל מעשה טוב, וכמה חמור העונש על ההפך מזה, היינו מקפידים הרבה יותר בקיום המצוות. אדם שמאחר היום לבית הכנסת, מה הוא אומר? - "נו, אז הפסדתי קדיש דרבנן, מה כבר קרה?" גם אם מאחר ל"ברכו", גם זה לא אסון גדול בעיניו. וזה לא נכון! ההפסד הוא עצום! אם היו מתרגמים את השכר על עניית "אמן יהא שמיה רבא" או על עניית "ברכו" לשקלים, ומכניסים אותו לחשבון הבנק שלו - הוא היה רץ כחץ מקשת כדי לא להפסיד עניית "אמן יהא שמיה רבא"! אבל אף אדם לא מקבל דף חשבון מבית דין של מעלה, ולכן בני אדם מזלזלים בדברים האלו, אף שהם ברומם של עולם. כי אין לנו אמונה חושית בשכר ועונש. אנו מאמינים, כמובן, בגן עדן ובגיהנם, אבל לא חיים ולא מרגישים את זה, כמה חבל להפסיד לימוד תורה, או עניית קדיש או כל מצוה אחרת. הגמרא מספרת על רבן יוחנן בן זכאי, שבשעת פטירתו אמרו לו תלמידיו: "רבינו, ברכנו! אמר להם: יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו: עד כאן [ולא יותר]?! אמר להם: ולואי! [הלואי שיהא כמורא בשר ודם! שאם כן - תהדלו מעבירות הרבה (רש"י)]. תדעו [שכך הוא, שהרי] כשאדם עובר עבירה, אומר: שלא יראני אדם [שאם רואים אותו בני אדם, אינו חוטא. אבל ממה שהקב"ה רואהו תמיד - לא אכפת לו!]! (ברכות כח, ב) מי היו תלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי? מדובר באנשים כר' אליעזר ור' יהושע! (עי' אבות פ"ב מ"ח) ובמה הוא מברך אותם? - "שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם". הרי, שאפילו אצל גדולי עולם כר' אליעזר ור' יהושע וחבריהם קיימת הנקודה הזאת, שמורא מדבר מוחשי עדיף ממורא מדבר שאינו מוחשי, ועל כן מברך אותם רבן יוחנן בן זכאי, שמורא שמים יהיה אצלם כמורא מבשר ודם, שהוא מורא מדבר מוחשי. צריך לחזק אצלנו את ההכרה המוחשית בעולם הבא ובשכר ועונש. אם ענינים אלו היו מוחשיים אצלנו, עבודת ה' שלנו היתה נראית לגמרי אחרת.

עלינו, שהוא לא רק נותן לנו עולם הבא, אלא דואג גם לכך שנרגיש כאילו עשינו משהו, וכאילו הוא "מגיע" לנו בזכות ולא בחסד. "עבדתי כל כך קשה להבין את הסוגיה עם רש"י ותוספות, עבדתי כל כך קשה על חסד, על שמירת שבת, על כשרות, על דברים אחרים, אז מגיע לי עולם הבא". אבל האמת היא שהכל הוא חסד ה', ואנו מודים לו באמת על החסד הזה, שנתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, ועל "אשר קידשנו במצוותיו וציונו" במצוות שונות, רק בשביל לתת לנו הרגשה טובה מלאה בעולם הבא. אנו צריכים להודות לה' על כל מצוה שנתן לנו, וכן על התורה שנתן לנו, ועל הארץ הקדושה ועל עיר הקודש והמקדש שנתן לנו, הכל בשביל שנזכה לסלול לעצמנו דרך לעולם הבא. כמו כן, אנו צריכים להודות ולהכיר טובה לאבותינו ולרבותינו שלימדו אותנו תורה וחינוך אותנו לחיי תורה ומצוות, כמו שאמרו חז"ל, שאדם חייב בכבוד אביו שהביא אותו לעוה"ז, וחייב עוד יותר בכבוד רבו שמביאו לחיי העולם הבא (ב"מ לג, א), כל שכן אם אביו חינוך אותו לתורה ומצוות, שאז אביו הוא גם רבו, וחייב הבן להכיר לו טובה בכפלים, גם על זה שהביאו לחיי עוה"ז וגם על זה שהביאו לחיי עולם הבא. אבל בעיקר עלינו להכיר טובה לה' על שנתן לנו עולם הבא, ושנתן לנו להרגיש כאילו "מגיע" לנו עולם הבא, ויחד עם זה לא שלל מאיתנו גם את העולם הזה, שזה הזכרנו בתחילת שיחתנו, שכל מה שיש בעולם הזה אפשר להשיג גם בדרך של היתר. כשאתה שומר תורה ומצוות - לא הפסדת שום דבר. הכל פתוח לפניך, גם העולם הזה וגם העולם הבא.

הבינו חז"ל, ש"מחרת השבת" מוכרח להתפרש כמחרת יום ראשון של פסח, ולא מחרת שבת בראשית, שהיא "תחנה סופית" שאין לאחריה כלום. [אמנם בגמרא מובאים טעמים אחרים לפירושם של חז"ל בפסוק זה, ואולם הגר"א אומר שלחז"ל תמיד היו טעמים נוספים לדבריהם, חוץ מן הטעמים שמסרו לנו, וא"כ יתכן שגם הטעם שאמרנו הוא אמת].

ע"פ זה מובן, מדוע לא הסכימו הביתוסים לקבל את דברי חז"ל בנין זה. הבייתוסים הרי כפרו בעולם הבא (אבות דר"ג פ"ה); טענו שאין אחרי העולם הזה עולם נוסף שכולו שבת. על כן לא יכלו להסכים לפירושם של חז"ל על "ממחרת השבת", ופירשו את הפסוק באופן אחר.

למה לא הכניס אותנו הקב"ה מיד לעולם הבא?

בענין עולם הבא, מסביר ה"מסילת ישרים" (כפ"א), שלא יתכן שהאדם נברא רק כדי להיות בעוה"ז, שכן בעוה"ז יש כל כך הרבה צרות, והרי הקב"ה הוא טוב ומטיב, וא"כ למה שיברא את האדם בשביל להביא עליו כל כך הרבה יסורים? אלא על כרחך שהקב"ה ברא את האדם בשביל העולם הבא, שהוא עולם שכולו טוב, ולא בשביל העולם הזה. ואולם, כדי להגיע לעוה"ב, מוכרחים לעבור דרך העוה"ז, שהוא בבחינת פרוזודור שבו על האדם להכין את עצמו לקראת הכניסה אל הטרקלין (אבות פ"ד מ"ט); כמו ארמון, שכדי לפגוש את המלך שיושב בחדר הפנימי, מוכרחים לעבור דרך פרוזודור. אי אפשר להגיע לעוה"ב בלי לעבור דרך הפרוזודור של העוה"ז. אבל תכלית הבריאה היא עוה"ב, לא עוה"ז.

למה ברא בכלל הקב"ה את העולם הזה? למה לא ברא רק את העולם הבא, והיה מכניס אותנו מיד לשם? כמוכבן, כשאנו שואלים שאלה כזאת, איננו מתיימרים להגיע לתשובה אמיתית. הרי הנביא אומר: "כי גבהו שמים מארץ, כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבתי ממחשבותיכם" (ישעיה נה, ט). ממילא, אין אפשרות לאדם להשיג את מחשבת ה'. אבל לפי קוצר השגתנו אפשר לשער, שה' עשה כך, מפני שאם היינו באים ישר לעוה"ב, היינו מרגישים שאנו מקבלים בו לחם חסד, והיתה מעיקה עלינו ההרגשה, למה בכלל מגיע לנו כל התענוג הגדול הזה. לכן, לטובתנו ברא הקב"ה עולם של נסיונות ושל עבודה, כדי שנזכה בעולם הבא קדין, ולא נרגיש בו אי נעימות של אכילת לחם חסד. אמנם גם אחרי כל מה שאנו עושים, עדיין השכר שאנו מקבלים הוא חסד ה', שכן אין שום יחס בין המעשים הפעוטים שאנו עושים לבין השכר העצום שאנו מקבלים עבורם, אבל בכל זאת, כדי שתהיה לאדם הרגשה מסויימת ש"מגיע" לו עוה"ב, ברא הקב"ה את העולם הזה ונתן לנו תורה ומצוות, כדי שנהנה בעולם הבא הנאה מלאה.

חשבת, אולי זהו הפשט בפסוק: "וְלֶךְ ה' חסד, כי אתה תשלם לאיש כמעשהו" (תהלים סב, ג). כלומר, דבר זה עצמו, שה' משלם לאיש כמעשהו, זהו חסד ה' שגבר